

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Vammaisuus, välillinen syrjintä, kohtuullinen mukautus, sähkömopo

Diaarinumero: 9xx/2021

Antopäivä: xx.xx.2021

Hakija on vammainen henkilö, joka käyttää sähkömopoa liikkumisen apuvälineenä. Hakija asuu vastaajan vuokra-asunnossa. Hakija katsoi, että vastaaja syrjii häntä hänen vammaisuutensa perusteella, kun vastaaja peri häneltä kahdeksan euron vuokraa sähkömopon lataamisesta pyörävarastossa. Vastaaja maksoi hakijalle perityt kulut takaisin, eikä enää peri lataamisesta kuluja.

Ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen suuren jaoston päätös (antopäivä 15.4.2021, suuri jaosto, asia C-30/19, ECLI:EU:C:2021:269, tuomion 46 ja 47 kohta) yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että lautakunnan tuli tutkia hakemus, vaikka vastaaja maksoi takaisin hakijalle sähkömopon lataamisesta aiheutuneet kulut, eikä enää jatkossa peri lataamisesta kuluja.

Hakija tarvitsee sähkömopoa liikkumiseensa vammaisuutensa vuoksi. Hakija ei voi ladata sähkömopoaan asunnossaan, koska se ei mahdu hissiin. Hakija joutui maksamaan sähkömopon lataamisesta pyörävarastossa samalla tavalla kuin muut asukkaat maksoivat kulkuvälineidensä lataamisesta. Lisäksi kahdeksan euroa kuukaudessa oli yli todellisten kustannusten. Lautakunta katsoi, että vastaajan sähkömopon lataamista koskeva näennäisesti yhdenvertainen sääntö on yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitetulla tavalla saattanut hakijan muita henkilöitä epäedullisempaan asemaan hänen vammaisuutensa perusteella.

Vastaajan oli syrjintäoletettaman kumotakseen näytettävä, ettei sillä on ollut toiminnalleen hyväksyttävä tavoite. Asiassa esitetyn selvityksen perusteella vastaaja oli alun perin katsonut, että kyse on vain paikan vuokraamisesta. Vastaaja oli perinyt korvausta säilytyspaikasta ja sähköstä. Hakijan mukaan vastaaja oli katsonut, että kaikilta tulisi periä sama maksu, eikä yhtä asukasta voida kohdella eri tavalla. Vastaaja myöhemmin totesi, ettei vastaaja enää peri hakijan sähkökulkuneuvon latauspistepaikasta kahdeksan euron vuokraa ja palautti hakijalle vuokrauksen alusta lukien hakijan maksamat kulut.

Lautakunta totesi, ettei vastaaja ole vastauksessaan esittänyt hyväksyttävää tavoitetta toiminnalleen. Vastaaja ei siten kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäolettamaa. Lautakunta katsoi, että vastaaja on syrjinyt hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n vastaisesti vammaisuuden perusteella, kun vastaaja veloitti hakijaa sähkömopon lataamisesta saman verran kuin muita asiakkaita ja yli todellisten kustannusten. Lautakunta ei kuitenkaan katsonut aiheelliseksi asettaa kielto- tai velvoitepäätöstä, koska vastaaja oli toteuttanut kohtuulliset mukautukset.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on vammainen henkilö, joka käyttää sähkömopoa liikkumisen apuvälineenä. Hakija asuu vastaajan vuokra-asunnossa. Vastaaja on perinyt hakijalta sähkömopon lataamisesta pyörävarastossa kahdeksan euroa kuukaudessa.

Hakijan vaatimukset

Hakija katsoo, että vastaaja on syrjinyt häntä välillisesti vammaisuuden perusteella.

Hakija vaatii sähkömopon lataamisesta johtuvan liikamaksun kohtuullistamista tai poistoa yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaisyleissopimuksen perusteella.

Hakijan perustelut

Sähkömopon säilyttämisestä ja lataamisesta kahdeksan euroa kuukaudessa on vähintään kymmenkertaisesti yli todellisten kulujen. Vastaaja ei ole suostunut kohtuullistamaan maksua. Vastaaja on vedonnut tasapuolisuuteen, vaikka sähkömopossa on kyse vammaisen henkilön apuvälineestä, eikä ajoneuvosta, kuten sähköpyörästä.

Hakijan sähköinen apuväline ei mahdu hissiin, eikä sitä siten ole mahdollista säilyttää kotona. Vammaisen henkilön apuvälineen säilytys tulisi sallia maksutta, ja lataamisesta tulisi periä korvaus korkeintaan todellisten kulujen, eli käytetyn sähkön mukaan. Kunnallisella vuokra-asuntoyhtiöllä on vastuu olla mahdollistamassa ja edistämässä esteettömyyttä.

Asuntotarjousvaiheessa oli vain tieto siitä, että hakija voi saada avaimen pistorasiaan sähkömopon lataamista varten. Huoneiston vuokrasopimuksen tultua sähköisesti allekirjoitettavaksi summat eivät täsmänneet vuokranmaksulaskussa. Hakija kysyi lisämaksusta ja hänelle vastattiin, että maksu on sama kaikille ja yhtä asukasta ei voida kohdella eri tavalla. Lisäksi todettiin, että autopaikoista peritään myös sama maksu kaikilta.

Auto ei ole kuitenkaan vammaisen henkilön apuväline. Sähkömopo on hakijalle liikkumisen apuväline, jolla hän on yhdenvertainen kävelevien ihmisten kanssa. Hakija ei pysty liikkumaan esimerkiksi lähikauppaan yksin ilman sähkömopoaan. Muut asukkaat voivat kävellä, juosta, ajaa pyörällä ja säilyttää pyörää maksutta samaisessa varastossa. Sähköisissä ajoneuvoissa voi olla kevyet, irrotettavat akut, joita voi ladata sisällä huoneistossa. Ne eivät ole rinnastettavissa vammaisen apuvälineisiin.

Monet vammaiset lataavat sähköpyörätuolinsa sänkynsä vieressä, joten paloturvallisuuteen tai ylimääräisiin kustannuksiin tai edes tasapuolisuuteen vetoaminen on kohtuutonta. Hakija sai vaihtoehdon lataamiselle, eli hän voisi säilyttää maksutta sähkömopoa pyörävarastossa. Jos hakija ei kuitenkaan maksa lataamisesta, niin hän ei saa pistorasian avainta. Ongelma ei ole siis säilytyksessä. Hakijan sähkömopo täyttää kaikkien sähköisten apuvälineiden lailla paloturvallisuuteen liittyvät ehdot. Hakija on todennut vastaajalle, että hän on valmis maksamaan todelliset kulut, jotka lataamisesta aiheutuu.

Kohtuuttoman maksun periminen sähköisen apuvälineen lataamisesta vedoten tasapuoliseen kohteluun on välillistä syrjintää. Tasapuolisuuteen vedoten hakija on asetettu hänen vammaisuutensa vuoksi eriarvoiseen asemaan ja hän maksaa, vaikka lain mukaan hänelle ei saisi koitua lisäkustannuksia.

Hakija ilmoitti toukokuussa 2021 vastaajan toteuttaneen asiassa kohtuulliset mukautukset.

Vastaajan vastaus

Vastaaja ei enää 1.6.2021 lukien peri hakijalta kahdeksan euron vuokraa lataamisesta. Lisäksi vastaaja palauttaa vuokrauksen alusta 1.8.2020 lukien hakijan kuukausittain maksamat kahdeksan euron kuukausimaksut.

Vastaajan perustelut

Vastaaja on päätenyt hakijan hakemuksen perusteella arvioimaan, että vuokrapaikalla säilytettävä ja ladattava sähkömopo täyttää vuokrasopimuksen edellyttämät tekniset kriteerit ja, että nimenomaisesti hakijan osalta kysymyksessä on lääkinällisen kuntoutuksen väline. Vastaaja ei 1.6.2021 lukien peri sinänsä edelleen yksin hakijan käyttöön sopimuksen perusteella luovutetusta sähkökulkuneuvon latauspistepaikasta kahdeksan euron vuokraa. Hakija saa siten hallita sopimuksen mukaista paikkaa ja ladata lääkinällisen kuntoutuksen välineenä käyttämäänsä sähkömopoa ilman erillistä veloitusta. Vastaaja ilmoittaa myös palauttavansa vuokrauksen alusta 1.8.2020 lukien hakijan kuukausittain maksamat kahdeksan euron kuukausimaksut.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on syrjinyt hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n vastaisesti hänen vammaisuutensa perusteella sähkömopon lataamisessa.

Lautakunta ei kuitenkaan katso aiheelliseksi asettaa kielto- tai velvoitepäätöstä, koska vastaaja on hakijan ilmoituksen mukaan toteuttanut asiassa kohtuulliset mukautukset.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kyse siitä, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella koskien hänen sähkömoponsa lataamista vastaajan pyörävarastossa.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan syrjintää on myös kohtuullisten mukautusten epääminen.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoritua työtehtävistä ja edetä työuralla. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettujen toimijain koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Suomessa lailla (26/2016) voimaansaatetun YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD, jälj. YK:n vammaisyleissopimus) 2 artiklan mukaan kohtuullisella mukauttamisella tarkoitetaan tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen 5 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekemisen.

Asian tutkiminen

Hakija on katsonut, että vastaaja syrjii häntä hänen vammaisuutensa perusteella, kun vastaaja on perinyt häneltä kahdeksan euron vuokraa sähkömopon lataamisesta. Vastaaja on kuitenkin maksanut hakijalle asiassa perityt kulut takaisin, eikä enää jatkossa peri lataamisesta enää kuluja.

Euroopan unionin tuomioistuimen suuren jaoston 15.4.2021 antaman tuomion mukaan pelkkä rahamääräinen suoritus ei takaa tehokasta oikeussuojaa kantajalle, joka vaatii tuomioistuinta toteamaan yhdenvertaisen kohtelun loukkauksen. Tuomion mukaan näin on erityisesti siinä tapauksessa, että henkilön ensisijainen intressi ei ole taloudellinen, vaan väitettyjen syrjintätekojen toteaminen tosiksi. Näin on silloinkin, kun suoritettu rahamäärä vastaa kantajan vaatimusta. Henkilön on voitava saada tuomioistuin lausumaan oikeuksien mahdollisesta loukkauksesta, jos vastaaja ei tunnusta väitettyä syrjintää (suuri jaosto, asia C-30/19, ECLI:EU:C:2021:269, tuomion 46 ja 47 kohta).

Yllä todettu huomioiden yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että lautakunnan tulee tutkia hakemus, vaikka vastaaja on maksanut takaisin hakijalle sähkömopon lataamisesta aiheutuneet kulut, eikä enää jatkossa peri lataamisesta kuluja.

Syrjintäoletaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä oletaman syntyymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei

kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan välillisessä syrjinnässä voi olla kyse menettelystä, jonka seurauksena johonkin tiettyyn, henkilöön liittyvien syiden perusteella määräytyvään ryhmään kuuluva henkilö joutuu muihin nähden erityisen rajoituksen, vaatimuksen, rasitteen, velvoitteen tai muun haitan kohteeksi. Ilmaisu ”asema” sisältää ajatuksen siitä, että kyse ei voi olla vähäisestä haitasta. Sanalla ”sääntö” viitataan oikeussäännösten ohella esimerkiksi yhtiöiden ja yhdistysten sääntöihin. Sanalla ”käytäntö” viitataan muun muassa siihen, miten esimerkiksi koulutus ja erilaiset palvelut sekä pääsy niihin on käytännössä järjestetty. (HE 19/2014 vp s. 76–77.)

Esitöiden mukaan välillisesti syrjivälle säännölle, perusteelle tai käytännölle on ominaista näennäinen yhdenvertaisuus. Tällöin sääntö, peruste tai käytäntö ei nimenomaisesti aseta ketään huonompaan asemaan 8 §:n 1 momentissa mainitun henkilöön liittyvän syyn perusteella, mutta säännöllä, perusteella tai käytännöllä tosiasiasa on henkilöön liittyvään syyhyn perustuva syrjivä vaikutus. Säännön, perusteen tai käytännön välillinen syrjivyyden ilmenee usein siten, että johonkin tiettyyn ryhmään kuuluvien henkilöiden on tosiasiasa muita vaikeampi täyttää jokin asetettu edellytys tai siten, että valitulla toteuttamistavalla on kielteisiä vaikutuksia nimenomaan ja vain heihin. (HE 19/2014 vp s. 77.)

Vastaaja on perinyt hakijalta sähkömopon lataamisesta kahdeksan euroa kuukaudessa. Hakija tarvitsee sähkömopoa liikkumiseensa vammaisuutensa vuoksi. Hakija ei voi ladata sähkömopoaan asunnossaan, koska se ei mahdu hissiin. Hakija on joutunut maksamaan sähkömopon lataamisesta pyörävarastossa samalla tavalla kuin muut asukkaat ovat maksaneet heidän kulkuvälineidensä lataamisesta. Lisäksi kahdeksan euroa kuukaudessa on ollut yli todellisten kustannusten.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaajan sähkömopon lataamista koskeva näennäisesti yhdenvertainen sääntö on yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla saattanut hakijan muita henkilöitä epäedullisempaan asemaan hänen vammaisuutensa perusteella. Asiassa on näin ollen syntynyt oletama hakijan välillisestä syrjinnästä.

Syrjintäoletaman kumoaminen

Vastaajan on syrjintäoletaman kumotakseen näytettävä, ettei sillä on ollut toiminnalleen hyväksyttävä tavoite. Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan tavoitteen hyväksyttävyyttä tulisi arvioida Suomen oikeusjärjestyksen näkökulmasta. Tavoitteen tulee siten olla hyväksyttävä perusoikeusjärjestelmän ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja yleiseminkin Suomen oikeusjärjestyksen kannalta. (HE 19/2014 vp s. 77.)

Asiassa esitetyn selvityksen perusteella vastaaja on alun perin katsonut, että kyse on vain paikan vuokraamisesta. Vastaaja on perinyt korvausta säilytyspaikasta ja sähköstä. Sähkömopojen säilytys ja latauspisteet ovat herättäneet pahennusta osassa vuokralaisissa, koska polkupyörät ja lastenrattaat eivät mahdu enää varastoon samalla tavalla. Hakijan mukaan vastaaja on katsonut, että kaikilta tulisi periä sama maksu, eikä yhtä asukasta voida kohdella eri tavalla.

Vastaaja on myöhemmin todennut, ettei se 1.6.2021 lukien peri hakijan sähkökulkuneuvon latauspistepaikasta kahdeksan euron vuokraa. Hakija saa siten hallita sopimuksen mukaista paikkaa ja ladata lääkinnällisen kuntoutuksen välineenä käyttämänsä sähkömopoa ilman erillistä veloitusta. Vastaaja on ilmoittanut myös palauttavansa vuokrauksen alusta 1.8.2020 lukien hakijan kuukausittain maksaman kahdeksan euron kuukausimaksut.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei vastaaja ole vastauksessaan esittänyt hyväksyttävää tavoitetta toiminnalleen. Vastaaja ei siten ole kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäolettaa. Lautakunta katsoo, että vastaaja on syrjinyt hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n vastaisesti vammaisuuden perusteella, kun se on veloittanut hakijaa sähkömopon lataamisesta saman verran kuin muita asiakkaita ja yli todellisten kustannusten.

Lautakunta ei kuitenkaan katso aiheelliseksi asettaa asiassa kielto- tai velvoitepäätöstä, koska vastaaja on hakijan ilmoituksen mukaan toteuttanut asiassa kohtuulliset mukautukset.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on syrjinyt hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n vastaisesti vammaisuuden perusteella sähkömopon lataamisessa.

Lautakunta ei kuitenkaan katso aiheelliseksi asettaa kielto- tai velvoitepäätöstä, koska vastaaja on hakijan ilmoituksen mukaan toteuttanut asiassa kohtuulliset mukautukset.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 8, 13, 15 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (26/2016) 1 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 2 artikla ja 5 artikla 3 kohta

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Tatu Hyttinen, Niina Mäntylä ja Timo Saranpää. Asian esittelijä Julia Puumalainen.